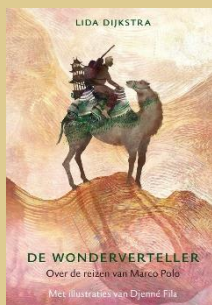

Inspiratiefiche

door Jochen Van Aken

De wonderverteller: over de reizen van Marco Polo

Auteur: Lida Dijkstra

Illustrator: Djenné Fila

Uitgever: Luitingh-Sijthoff

Over de makers

Lida Dijkstra studeerde kunstgeschiedenis en archeologie en werkte enkele jaren in de museumwereld voordat zij in 1992 besloot zich volledig op het schrijven van jeugdboeken te richten. Twee jaar later verscheen haar eerste Friestalige kinderboek, waarna zij een omvangrijk oeuvre opbouwde van meer dan zeventig titels voor kinderen en jongeren, in zowel het Nederlands als het Fries. Ze schrijft én vertaalt haar werk vaak zelf. Haar boeken variëren van prentenboeken tot historische jeugdromans. Voor “De wonderverteller” ontving zij de Zilveren Griffel. Eerder won ze de Thea Beckmansprijs in 2023 voor haar boek “Schaduw van Toet”. Haar werk werd daarnaast genomineerd voor prijzen als onder andere de Woutertje Pieterse Prijs.

Djenné Fila studeerde in 2017 af als illustratrice aan de Academie voor Kunst en Vormgeving St. Joost in Breda. Ze debuteerde als kinderboekenillustrator in 2019 met “Het beest met de kracht van tien paarden” van Lida Dijkstra, gevolgd door onder meer “De vuurvogel” van Bette Westera en “Schaduw van Toet”, opnieuw een samenwerking met Lida Dijkstra. Voor haar werk gebruikt ze een gelaagde collagetechniek, waarbij ze analoge materialen als ecoline, bladgoud en papyrus combineert en digitaal samenvoegt. In 2023 ontving zij het Gouden Penseel voor “Een kleine geschiedenis van de mens door dierenogen” van Joukje Akveld.

Korte inhoud

“De wonderverteller” van Lida Dijkstra speelt zich af in 1298. Het weesmeisje Topina werkt als schoonmaakster in de gevangenis van Genua en heeft de stad nog nooit verlaten. Daar komt echter verandering in wanneer ze in deze gevangenis de gevangene Marco Polo ontmoet, die dagelijks mensen trekt met zijn wonderlijke reisverhalen. Wanneer Polo vermoeid raakt van het steeds opnieuw vertellen, zorgt Topina er in het geheim voor dat een medegevangene, Rustichello di Pisa, Marco Polo’s verhalen opschrijft. Het boek wisselt tussen Topina’s eigen vertelling en de avonturen van Marco Polo, waarin hij herinneringen ophaalt aan verre reizen doorheen woestijnen en langs steppes, paleizen en vreemde heersers. Voor Topina, die tot dan toe een weinig opvallend bestaan leidde, openen de verhalen een nieuwe wereld. Polo’s vertellingen laten haar nadenken over haar beperkte horizon en wekken verlangen naar een ander leven. Wanneer Polo uitverteld is en het boek van Rustichello di Pisa klaar is, kan Marco Polo als bij wonder de gevangenis opnieuw verlaten. Topina lijkt helemaal alleen achter te blijven in de gevangenis van Genua, zeker wanneer Polo zegt niet van plan te zijn om haar mee te nemen. Gelukkig hebben de verhalen van Marco Polo Topina’s honger naar avontuur

aangewakkerd en beslist ze het weeshuis te verlaten, Polo achterna. Hij blijkt haar op te wachten en samen vertrekken ze naar Venetië, naar het paleis van zijn familie.

1

HET VERHAAL

Cover en illustraties

Voor “De wonderverteller” maakte Djenné Fila sfeervolle, gedetailleerde prenten die het historische verhaal visueel versterken. Op haar website en op YouTube vind je twee boeiende filmpjes over haar illustratiewerk. In beide filmpjes vertelt ze over haar illustratiestijl, hoe ze te werk gaat, waar ze haar inspiratie vandaan haalt ...

— www.vimeo.com/297494680?fl=pl&fe=vl&pgroup=plv

— www.youtube.com/watch?v=puVbFyxwEIU

Djenné Fila vindt de cover van een boek bijzonder belangrijk. Een omslag, zegt ze, moet opvallen, zeker in een overvolle kinderboekenwinkel. De cover van een boek moet meteen de aandacht trekken van de boekhandelbezoekers.

- Slaagt Djenné Fila in haar opzet? Vind je dat de cover van “De wonderverteller” meteen opvalt? Waarom wel, waarom niet? Wat maakt de cover van dit boek zo bijzonder, zo opvallend, zo in het oog springend? (Of net niet?)
- Toen je de cover van het boek en de titel voor het eerst zag/las, en je nog niets had gelezen, wat dacht je toen? Wat waren je verwachtingen bij het zien van de cover, het lezen van de titel? Hoe kwam je aan deze verwachtingen? Zijn deze verwachtingen uitgekomen, na het lezen van het boek? Waarom wel, waarom niet? Hoe zou jouw cover er precies uitzien, mocht jij de cover mogen ontwerpen? Wat zou je anders doen? Waarom precies?

Djenné Fila vindt het belangrijk dat haar illustraties de tekst tot leven wekken, dat de illustraties zaken toevoegen aan de tekst. Om haar illustraties te creëren gaat ze associëren vanuit haar eigen fantasie. Fila beperkt zich in haar illustraties dus niet tot wat er in de tekst geschreven staat. Bekijk samen de afbeelding op pagina 12. Herlees nadien het openingshoofdstuk “Buitelzinnen”. (Ook het tweede hoofdstuk, “Groots idee” kan voorgelezen worden.) Bekijk nadien opnieuw de afbeelding op pagina 12.

- Herken je de werkwijze van Fila in deze afbeelding? Wat heeft ze met eigen fantasie ingevuld en wat heeft ze letterlijk overgenomen uit de tekst? (Je ziet de schaduwen van kamelen, hoewel er in dit hoofdstuk niets over kamelen verteld wordt.) Waarom zou ze precies voor deze toevoegingen gekozen hebben? (De schaduwen van de kamelen kunnen wijzen op de verhalen die Marco Polo in zijn cel vertelt, naar de verhalen die er nog zullen komen...) Vind je de illustratie geslaagd? Waarom wel, niet? Hoe zou jij de illustratie aanpassen, mocht dit aan jou gevraagd worden?
- Welke illustratie sprak je het meest aan in het boek? Waarom precies? Wat vertelt de illustratie precies? Wat vertelt de tekening meer dan het verhaal? Waar situeert de afbeelding zich precies?

Hoewel je in beide filmpjes Djenné Fila niet echt aan het werk ziet, hoor je haar wel vertellen over haar werkwijze. Zo combineert ze analoog en digitaal werken met elkaar. Eerst maakt ze (analoog) vlekken, maakt ze tekeningen, stempelt ze met verschillende structuren en ondergronden (vaak zaken uit de natuur, zoals bladeren of veren...) en gaat ze aan de slag met ander materiaal (ansichtkaarten, stof...). Nadien bewerkt ze dit materiaal digitaal tot de uiteindelijke illustratie, zoals de lezer ze in het boek te zien krijgt.

Bekijk de afbeelding op pagina 188 en 189. Op deze pagina kan je goed zien dat Fila werk met vlakken die ze vooraf maakt, dat ze afdrukken maakt van ongebruikelijke zaken... Bekijk de klederdracht van de verschillende mannen van de Polo-familie. Als je nauwkeurig kijkt, kan je er bloemen- en plantenpatronen in herkennen. Onderaan pagina 189 zie je een kleine rasterstructuur.

Bekijk de afbeelding op pagina 178 en 179. Als je aandachtig naar de zeilen van het schip kijkt, lijkt het wel alsof dit grove vegen zijn die gemaakt werden met een verfborstel.

Bekijk de afbeelding op pagina 169. Hier merk je goed dat de achtergrond waartegen Cocacin, de nieuwe vrouw van de chan, wordt afgebeeld, opgebouwd werd uit verschillende vlakken die allemaal met een verschillende druktechniek gemaakt werden.

- Zie je in deze illustratie plekken waar Djenné Fila met vlekken of grote verfstroken heeft gewerkt? Waar? Kun je afdrukken herkennen van voorwerpen uit de natuur? Welke patronen doen je daaraan denken? Herken je structuren of patronen die eruitzien alsof ze gestempeld zijn? Hoe denk je dat ze gemaakt zijn? Op welke plekken in de illustratie zie je dat Djenné Fila verschillende materialen zou hebben gebruikt? Kun je aanwijzen waar in de tekening analoge technieken (gemaakt met de hand) zichtbaar zijn en waar je ziet dat ze digitaal bewerkt is?
- Hoe veranderen de patronen en structuren de sfeer van de tekening? Vind je dat de gebruikte druktechnieken helpen om het verhaal sterker te maken? Waarom wel of niet? Als je één van deze technieken zelf zou willen uitproberen, welke zou je kiezen? Hoe zou je die gebruiken in je eigen tekening? Stel dat de achtergrond helemaal egaal/leeg was, zonder structuren of patronen, hoe zou de afbeelding er dan uitzien? Denk je dat de patronen en structuren ook iets vertellen over de personages of de plaats? (Personages worden bv. nooit in detail afgebeeld. Je ziet nergens duidelijke gezichtsuitdrukkingen, emoties... Personages worden herleid tot een soort van schaduwen, alsof ze onderdeel zijn van een schimmenspel.)

Structuur

“De wonderverteller” is een kaderverhaal of raamvertelling. Een kaderverhaal is een verhaal waarin één of meerdere andere verhalen zijn ingebed. Het kaderverhaal vormt de omkadering of het decor waarbinnen de andere verhalen verteld worden. Vaak is er een hoofdverhaal (het “kader”) dat de afzonderlijke verhalen met elkaar verbindt. In “De wonderverteller” is het kader het verhaal van Topina in de gevangenis van Genua, waarin zij Marco Polo ontmoet en deze in contact brengt met Rustichello. Binnen dat kader vertelt Marco Polo zijn reisverhalen (in blauw) en tussendoor worden losse weetjes over dieren gegeven (in bruin). Zo lopen de drie verhaallijnen naast elkaar, elk met hun eigen kleur en functie.

- Heb je tijdens het lezen gemerkt dat je eigenlijk verschillende verhalen aan het lezen was? Hoe merkte je dit op? (Verhaal van Topina in de gevangenis van Genua / Verhaal van Marco Polo die over zijn reisavonturen vertelt / Info over de dieren die Polo gezien heeft op zijn verschillende reizen.) Welke van de drie verhaallijnen vond je het interessantst? Waarom?
- Heb je tijdens het lezen gemerkt dat de verhalen van Marco Polo in een andere kleur lettertype stonden dan het verhaal van Topina? (Verhaal van Topina in de gevangenis van Genua = ZWART / Verhaal van Marco Polo die over zijn reisavonturen vertelt = BLAUW / Info over de dieren = BRUIN) Vond je het handig dat elk soort verhaal een eigen kleur had? Heeft dat je geholpen om het verhaal beter te volgen? Hoe zou het verhaal zijn overgekomen als alle tekst in dezelfde kleur was gedrukt?
- Wat is volgens jou de belangrijkste rol van Topina in het verhaal? Waarom denk je dat Lida Dijkstra ervoor heeft gekozen om Topina's perspectief te gebruiken als kader voor Marco Polo's verhalen? (De verhalen/avonturen van Marco Polo aaneenrijgen, zorgen dat er wat samenhang ontstaat tussen de verschillende verhalen van Polo.)
- De dierenweetjes onderbreken soms het hoofdverhaal. Hoe ervaarde jij deze onderbrekingen? Vond je ze leuk, leerzaam of eerder storend? Waarom?

Personages

Topina, die eigenlijk Maria heet, groeide op in een klooster, aangezien ze een wees is. Daar werd haar geleerd haar mond te houden en haar plaats te kennen. ('Maar ik hield mijn mond. Dat was er eerder in het klooster wel ingeslagen. Als je niets zei, kon je ook niets verkeerd zeggen.') (p.8)

- Hoe zie je haar evolueren doorheen het verhaal? (Topina houdt zich eerst wat meer op de achtergrond, al is ze wel vanaf het begin goed in zaken regelen voor Marco Polo. In het klooster, waar ze opgroeide, leerde ze dat het slimmer was te zwijgen en minder uitbundig te zijn, weinig op te vallen. Naarmate Polo zijn verhalen vertelt, zie je haar groeien als mens. Het meisje dat nog nooit buiten Genua is geweest, wordt plots een meid die de wijde wereld wil ontdekken. Dankzij de verhalen van Marco Polo krijgt ze nieuwe inzichten over de wereld, over de mensen... daardoor voelt ze zich gesterkt om de gevangenis te verlaten, zonder goedkeuring, en Marco Polo achterna te trekken.)
- Stel dat jij Topina was: zou je de verhalen van Marco Polo durven afluisteren, ook al mocht het eigenlijk niet? Topina krijgt van Marco Polo een bijnaam: kleine muis. Vind jij dat een mooie bijnaam voor haar? Waarom (niet)? Vind je dat deze bijnaam bij haar past? Ook op het einde van het verhaal? Hoe zou jij je voelen als je, net als Topina, altijd op de achtergrond zou staan en bijna niemand je opmerkte?
- Hoe helpt Topina ervoor zorgen dat Marco Polo zijn verhaal kan laten opschrijven? (Ze brengt Marco Polo, die het beu is zijn verhalen steeds opnieuw te moeten vertellen, in contact met Rustichello da Pisa, een schrijver die in dezelfde gevangenis vastzit. "Priegelwerkje, dat schrijven,' ging ik verder. 'Maar aan de andere kant van deze verdieping zijn een man met een pot vol ganzenveren opgesloten. Zijn vloer ligt bezaaid met stukken perkament. (...) Dat is slim van hem, want een verhaal dat opgeschreven is, hoef je nooit meer te vertellen. Andere mensen kunnen het dan zelf lezen of voorlezen. Als ze kunnen lezen, natuurlijk.' Messer Marco staaarde me aan alsof hij me voor het eerst zag. 'Topina toch,' zei hij. 'Wat een groots idee voor zo'n klein opdondertje.'" (p.13-14)
- Wat leert Topina uit de verhalen over de Chinese prinses Aigiarne? Waarom denk je dat Topina besluit haar leven uiteindelijk in eigen handen te nemen? (Het is o.a. door de verhalen over prinses Aigiarne dat Topina leert dat je als meisje een eigen wil kan hebben,

dat je als meisje ook je eigen keuzes kan maken... Dit, samen met de verhalen van Marco Polo over verre werelden waarover Topina niets weet, wakkeren haar zin om te ontsnappen, om haar vertrouwde wereld te verlaten, verder aan.) Denk je dat jij, als je Marco Polo's verhalen had gehoord, ook zin zou krijgen om de wereld te ontdekken? Waarom wel, waarom niet?

- Hoe beschrijft **Marco Polo** de landen die hij bezoekt? Wat maakt zijn manier van vertellen bijzonder? (Marco Polo beschrijft de landen op een beeldende manier, waardoor je je als lezer, net als Topina, alles levendig kan voorstellen. Polo's verhalen zitten vol details over landschappen, gebouwen, dieren en mensen, waardoor ze boeiend blijven, zelfs als ze deels verzonnen zijn.) Denk je dat Marco Polo zijn verhalen soms overdreven heeft, mooier voorstelt dan ze eigenlijk echt waren? Waarom zou hij dit doen? Welke avonturen lijken voor jou te ver gezocht/weinig realistisch?
- Welke houding heeft Marco Polo tegenover andere culturen, en hoe verschilt dat van Rustichello's houding? (Marco Polo ontwikkelt een open blik tegenover andere culturen. Hij leert fanatisme en gelijkhebbigheid los te laten en kijkt vol bewondering naar de vaak hoogstaande beschavingen die hij tegenkomt, dit merk je in zijn omschrijvingen van het rijk van de chan. Rustichello daarentegen blijft veel conservatiever, vooral op het gebied van godsdienst en man-vrouwverhoudingen. Polo denkt ook heel anders over zaken als oorlog etc. Zijn reizen hebben hem geleerd om minder conservatief te zijn, andere levenswijzen en manieren van denken te aanvaarden. Hij betwijfelt bv. ook of de wereld wel randen heeft waar je af kan varen, een idee dat in de 13e eeuw nog niet algemeen gangbaar was.)
- Welk verhaal / avontuur van Marco Polo sprak je het meest aan? Waarom precies dit verhaal? Welk avontuur had je graag zelf willen meemaken? Waarom precies? Waar had je absoluut niet bij willen zijn?
- Hoe verandert de **band tussen Topina en Marco Polo** doorheen het verhaal? (Topina verandert van iemand die gewoon Polo's cel poetst en hem eten brengt naar iemand die hem met belangrijke zaken bijstaat tijdens zijn gevangenschap: ze zorgt voor een schrijver die Polo's verhalen op papier zet, die ervoor zorgt dat Polo's jas opnieuw in zijn bezit komt... Er ontstaat een soort van vriendschap, zonder dat dit echt benoemd wordt of zonder het een typische, cliché disneyvriendschap te laten worden.)
Wat hebben Topina en Marco Polo gemeen, ondanks hun verschillende leeftijden en achtergronden? (Hun nieuwsgierigheid, hun positiviteit, hun wil om vooruit te komen, niet bij de pakken te blijven zitten bij een tegenslag...)
- Met welk personage voelde jij je het meest verbonden: Topina of Marco Polo? Waarom precies met dit personage?
- Waarom stopt **Rustichello** met schrijven als Marco Polo over meeuwen en zeeziek zijn vertelt in dit fragment: "Rustichello fronste en maakte al een tijdje geen aantekeningen meer. 'Is er iets?' vroeg messer Marco. 'Tja, weet je,' zei Rustichello. 'De lezer wil spektakel, hè? Ik had gehoopt op stormen, piraten, knokpartijen op leven en dood. Maar je vertelt over meeuwen en misselijkheid. Dat kent iedere Italiaan wel. Kun je de saaie stukken niet overslaan en het verhaal oppakken waar het interessant wordt?' 'Niet zo ongeduldig,' zei messer Marco." (p.39-40) (Omdat Rustichello zulke dingen te gewoon vindt. Hij wil dat Marco Polo vertelt over spannende avonturen, niet over dingen die iedereen al kent. Hij vindt spannende avonturen leuker. Dat merk je omdat hij stormen, piraten en gevechten wil horen, en gewone dingen "saaï" noemt.)

2

VERWERKING

- Denk je dat Rustichello gelijk heeft als hij zegt dat lezers vooral spektakel willen? Waarom wel, waarom niet? (Soms wel, want spannende dingen trekken snel de aandacht. Maar veel lezers vinden het juist leuk om ook kleine details en rustige momenten te horen.)
- Rustichello wil dat het verhaal sneller spannend wordt. Wat zegt dat over hem als schrijver? Wil hij wel het 'echte' verhaal vertellen? Of wil hij alleen een spannend verhaal vertellen, een verhaal dat de waarheid niet noodzakelijk eer aandoet? (Het laat zien dat hij vooral denkt aan wat mensen leuk vinden om te lezen en dat hij minder geduld heeft om te wachten tot het spannend wordt. Wat zou er gebeuren met Marco Polo's verhaal als hij alleen maar spannende stukken zou vertellen? Zou je dan het 'echte' verhaal krijgen? (Dan zou je misschien niet goed begrijpen hoe het écht was op zijn reizen. Je zou alleen de actie zien en niet de kleine dingen, zoals het lange wachten vooraleer een tocht kan beginnen, het bijeenzoeken van voedsel voor de volgende tocht, het verhandelen van handelswaren... die ook belangrijk zijn.)

Het boek heeft, naast een mooi overzicht van de personages uit de verhalen van Polo en een verklarende woordenlijst, ook een belangrijk laatste hoofdstuk. ("Is alles wel écht gebeurd?", p.207-208). De titel van dit hoofdstuk is een erg belangrijke vraag voor lezers van deze leeftijd. Omdat dit hoofdstuk er komt na het verhaal van Topina en Marco Polo en misschien niet altijd even grondig gelezen werd, is het handig om hier nog even bij stil te staan.

- Waarom twijfelen mensen al sinds de tijd van Marco Polo of alles wat hij vertelde echt gebeurd is? (Omdat sommige dingen die hij vertelde heel vreemd of bijna onmogelijk lijken, zoals stekelvarkens die stekels afschieten of krokodillen zonder achterpoten. Ook zei de kerk toen dat er onder de evenaar geen mensen konden wonen.)
- Hoe kan het dat verhalen in oude boeken soms veranderen? (Omdat boeken toen met de hand werden overgeschreven. Schrijvers en vertalers konden fouten maken, dingen weglaten, of juist extra stukjes verzinnen.)
- Wat heeft schrijver Lida Dijkstra zelf gedaan met het verhaal van Marco Polo? (Ze heeft feiten gebruikt die zeker bekend zijn, maar ook zelf dingen verzonnen of weggelaten om het verhaal leuker en duidelijker te maken voor lezers nu.) Waarom zegt ze: "Alles in dit boek is echt gebeurd, behalve de stukken die volslagen verzonnen zijn"? (Dat is een grappige manier om te zeggen dat je niet altijd precies weet wat waar is, omdat feit en fantasie door elkaar lopen.)
- Wat is volgens jou het belangrijkste dat de schrijver wil dat je onthoudt over Marco Polo's verhaal? (Dat het niet altijd uitmaakt of elk detail echt gebeurd is. Het gaat ook om de belevenissen, de sfeer, en wat je ervan leert over andere landen en mensen.)
- Vind jij het erg als niet alles in een waargebeurd verhaal helemaal klopt? Waarom wel of niet? Maak je verhalen die je zelf meegemaakt hebt, soms ook wel een beetje spectaculairder / specialer / grappiger / boeiender? Waarom wel, niet? (Belangrijk om lezers hun mening te laten vormen over het verschil tussen feit en verhaal.) Als je weet dat een verhaal deels echt en deels verzonnen is, kun je er dan nog net zo van genieten? Waarom wel of niet? (Lezers laten nadenken over wat voor hen belangrijker is: dat een verhaal 100% waar is, of dat het hen boeit, inspireert en iets laat voelen of leren.)

- Monsterdieren: fabels & feiten / Jet Bakels en Anne-Marie Boer (Rubinstein, 2018)
www.boekenzoeker.be/monsterdieren-fabels-feiten
- Marco Polo (stripreeks) / Eric Adam, Didier Concard en Fabio Bono (ill.) (Dark Dragon Books, 2021)

Juryleden kunnen online op de boeken reageren. Zo ontstaat er nog meer interactie in de Leesjury-community! Ga naar www.deleesjury.be, klik op 'Lezen' en dan op de gewenste leeftijdsgroep en het boek in kwestie.

© Iedereen Leest en Jochen Van Aken, 2025
Vormgeving: Simon Bequoye